

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА В КОНТЕКСТІ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗАЗНАЧЕНЬ: ДОСВІД ЄС ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

***КОВАЛЬЧУК О.Д., К.Е.Н., ДОЦЕНТ, ДОКТОРАНТ*,
ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ***

Постановка проблеми у загальному вигляді. Виробництво та реалізація сільськогосподарської продукції, розширення її асортименту для досягнення кращого балансу між попитом і пропозицією відіграють важливу роль в економіці будь-якої країни і тому популяризація географічних зазначень продукції є важливою складовою посилення конкурентних позицій вітчизняних товаровиробників. У практиці ЄС визначено два різних типи географічного зазначення: захищені зазначення походження (PDO) та захищені географічні назви (PGI). Відповідна продукція повинна мати зв'язок між її властивостями і географічним походженням та відповідати чітко визначеним критеріям, викладеним у технічних умовах. Позначення місця походження та географічні назви повинні бути зареєстровані на рівні Співтовариства. Протягом 2010-2012 рр.

* *Науковий консультант – Зінчук Т.О., д.е.н., професор*

частка експорту зазначених товарів у загальному обсязі експорту України до країн-членів ЄС щорічно зростала й становила, в середньому, 20,5% [1]. Це свідчить про значну перспективність даного напрямку зовнішньоекономічної діяльності для нашої держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем географічних зазначень займаються такі вчені, як: М. Архипова, С. Дмитрієва, І. Кожарська, Д. Крисанов, Ю. Мельниченко, О. Підпригора, В. Очеретна, О. Тараненко та інші автори. Водночас, в більшості випадків дане питання розглядається з позицій правового поля і тому воно лишається недостатньо розробленим та потребує подальшого науково-практичного дослідження безпосередньо з позицій українського виробника сільськогосподарської продукції, в тому числі м'ясо-молочної.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення особливостей використання географічних зазначень в Україні та ЄС і аналіз основних положень законодавства, що стосується регулювання відносин, пов'язаних з використанням і захистом географічних зазначень. Для досягнення поставленої мети автором запропоновано вирішити наступні завдання:

- проаналізувати кількість зареєстрованих зазначень походження (PDO) та географічних назв (PGI) в ЄС-28;
- провести дослідження європейського законодавства з питань охорони географічних зазначень;
- розглянути проблеми, які виникають у процесі реєстрації прав власності на географічні зазначення;
- дослідити відмінності зазначень походження товарів із географічними назвами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Географічне зазначення, подібно товарному знаку, несе деяке повідомлення. Воно говорить потенційним покупцям, що продукт або виріб було виготовлено в особливому місці, і він має деякі характеристики, які можуть бути виявлені тільки в цьому місці. При розгляді географічних зазначень в якості категорії інтелектуальної власності важливо відрізнити їх від товарних знаків: у той час як товарний знак ідентифікує підприємство, яке пропонує на ринок визначені товари та послуги, географічне зазначення ідентифікує географічний район, якому приписується в основному дана якість, репутація або інша характеристика продукту. Географічні зазначення схожі з товарним знаком по своїй концепції і наслідкам та можуть бути використані для

стимулювання національного й регіонального економічного розвитку, а також можуть використовуватися в стратегічному плані аграрними підприємствами. Найповніше уявлення стосовно використання географічних зазначень у європейській практиці надає табл. 1.

Таблиця 1

Кількість захищених зазначень походження та географічних назв в ЄС-28 на 31.12.2013

Країна	Захищені зазначення походження PDO	Захищені географічні назви PDI	Всього
Італія	155	97	252
Франція	86	113	199
Іспанія	88	73	161
Португалія	59	60	119
Греція	72	27	99
Німеччина	30	62	92
Великобританія	21	26	47
Чехія	6	22	28
Польща	8	18	26
Австрія	8	6	14
Словенія	6	8	14
Угорщина	6	6	12
Бельгія	3	5	8
Нідерланди	5	3	8
Словакія	0	7	7
Фінляндія	5	1	6
Данія	0	5	5
Ірландія	1	3	4
Люксембург	2	2	4
Швеція	1	3	4
Кіпр	0	2	2
Болгарія, Литва, Румунія	1	2	3
Естонія, Латвія, Мальта, Хорватія	0	0	0
Всього	563	551	1114

*Джерело: за даними Євростат [2, С. 332]

Як видно з таблиці, лідерами звичайно є Італія, Франція, Іспанія, Португалія, Греція, Німеччина та Великобританія.

Географічні зазначення походження товарів поряд із комерційними найменуваннями, торговельними марками та іншими знаками для товарів і послуг є об'єктами інтелектуальної власності країни або ж об'єднання країн і підлягають правовій охороні та правовому захисту. Базові стандарти для визнання та захисту основних об'єктів інтелектуальної власності встановлює «Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності» (TRIPS - Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights), що адмініструється Світовою організацією торгівлі (СОТ) і прийнята під час Уругвайського раунду Генеральної угоди по тарифам та торгівлі (ГАТТ) у 1994 р. [3].

Загальні вимоги щодо етикетування сільськогосподарської продукції та продуктів харчування в ЄС визначені Директивою 2000/13/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 20.03.2000 р. «Про наближення законодавств держав-членів щодо етикетування, презентації та реклами продуктів харчування» [4].

Основними нормативними документами з досліджуваного питання є Регламент (ЄС) №1151/2012 від 21.11.2012 р. «Забезпечення якості сільськогосподарської продукції та продуктів харчування» [5]; Регламент Ради (ЄС) № 510/2006 від 20.03.2006 р. «Про захист географічних зазначень та позначень походження сільськогосподарської продукції та продуктів харчування» [6] та Регламент Комісії (ЄС) № 1898/2006 від 14.12.2006 р., що встановлює докладні правила виконання вищезгаданого [7]. Слід зазначити, що вищезазначені норми не стосуються вина і алкогольних напоїв (за виключенням винних оцтів). Дані питання регулюються Регламентами Ради (ЄС) № 110/2008 та № 1308/2013.

Регламент № 1151/2012 розроблено з метою сприяння виробникам сільськогосподарської продукції та продуктів харчування у донесенні повної інформації до споживачів. При цьому запроваджено схему захищених зазначень походження й захищених географічних зазначень для такої продукції. Це дозволяє забезпечувати захист інтелектуальних прав виробників, інформувати про основні властивості продукту, зокрема про його корисність, а також про специфічні характеристики продукту, як-то його якість, відповідно до конкретного географічного середовища з його природними та людськими ресурсами.

Відповідно до Регламенту № 510/2006 «зазначення походження» (PDO - Protected Designation of Origin) означає назву регіону, певне конкретне місце або, у виняткових випадках, країну, що використовуються для опису сільськогосподарської продукції або продуктів харчування, які походять з цього регіону, певного конкретного місця або країни; якості або властивостей, які вони мають значною мірою або виключно завдяки певному *географічному середовищу з притаманними йому природними і людськими факторами та виробництвом, обробка і підготовка яких відбувається на певній визначеній географічній території.*

«Географічне зазначення» (PGI - Protected Geographical Indication) означає назву регіону, певне конкретне місце або, у виняткових випадках, країну, що використовуються для опису сільськогосподарської продукції або продуктів харчування, які походять з цього регіону, певного конкретного місця або країни; які мають особливу якість, репутацію або інші характеристики властиві цьому *географічному походженню і виробництвом та/або обробка та/або підготовка яких відбувається на певній географічній території.* Таким чином, позначення PGI означає, що лише виробництво конкретного виду продукції належить певній географічній території, а підготовка, обробка (упаковка та інші складові) – можуть відбуватись і на інших територіях.

Разом з тим, певні географічні зазначення (PGI) можуть вважатись зазначеннями походження (PDO), якщо сировина для відповідної продукції походить з географічної території, яка є більшою або іншою за територію, на якій відбувається обробка. Це окремі зазначення, що визнані до 01.05.2004 р.

Найменування с.-г. продукції або продукту харчування, який, хоча і відноситься до місця або регіону, де спочатку вироблялася або продавалася дана продукція або продукт харчування, а з часом перетворилося на загальне найменування с.-г. продукції або продукту харчування, можуть не реєструватися. Найменування не може бути зареєстрованим як показник місця походження або географічний знак, якщо воно співпадає із найменуванням виду рослини або породи тварини, що може призвести до введення в оману споживачів щодо дійсного походження продукції.

Найменування, яке повністю або частково омонімічне з видом продукції, вже зареєстрованим раніше, реєструється із належним врахуванням місцевого і традиційного використання та дійсного

ризик у виникненні плутанини. Омонімічне найменування, яке призводить до того, що споживач вважатиме, що продукція надійшла з іншої території, не реєструється, навіть якщо фактична назва території, регіону або області походження відповідної аграрної продукції або продуктів харчування є правильною.

Зазначення походження (PDO) або географічне зазначення (PGI) не реєструється, якщо з огляду на репутацію торгового знаку, загальновідомість та тривалість часу упродовж якого ним користувались, така реєстрація може ввести споживача в оману щодо справжньої ідентифікації продукції.

Для отримання права на захищений показник місця походження (PDO) або захищений географічний знак (PGI), продукція скотарства повинна відповідати технічним умовам, що включають:

назву продукції, в якій охоплюються показник місця походження або географічний знак;

опис продукції, включаючи сировину, якщо доречно, та основні фізичні, хімічні, мікробіологічні та органолептичні характеристики;

визначення географічної області, докази того, що дана продукція походить з визначеної географічної області;

опис методу отримання продукції та, якщо доречно, автентичні та незмінні місцеві методи, а також інформацію стосовно пакування;

докладну інформацію, яка містить: 1) зв'язок між якістю та властивостями продукції і географічним довкіллям; 2) зв'язок між певною якістю, репутацією або іншими характеристиками продукції і географічним місцем походження; 3) назву та адресу органу або відомства, яке перевіряє відповідність до положень про технічні умови та їх спеціальні завдання; 4) всі особливі норми щодо етикетування відповідної продукції; 5) всі вимоги, встановлені державними положеннями або положеннями ЄС.

У разі реєстрації захищеного показника місця походження (PDO) або захищеного географічного знаку (PGI) виробники можуть використовувати кольорові чи чорно-білі відповідні символи (рис. 1). Відповідні позначення у символах можуть бути замінені еквівалентними термінами іншою офіційною мовою ЄС.

Рис. 1. Чорно-білі знаки ЄС для захищених зазначень походження (PDO) та захищених географічних назв (PGI)

Покажчики місця походження та географічні знаки, захищені на території ЄС, підлягають системі моніторингу офіційними органами контролю, яка ґрунтується на системі перевірок згідно з Регламентом (ЄС) № 882/2004 Європейського Парламенту та Ради від 20.04.2004 р. «Про офіційний контроль, який проводиться з метою забезпечення перевірки відповідності законодавству, щодо харчування і продуктів харчування, охорони здоров'я тварин і норм утримання тварин» [8], включаючи систему перевірок для забезпечення відповідності технічним умовам, встановленим для відповідної сільськогосподарської продукції та продуктів харчування.

Висновки. На підставі викладеного можна зробити висновок, що набуття прав на географічні зазначення виконує важливу функцію охорони однієї з розпізнавальних властивостей продукції, завдяки яким виробники досягають успіху на ринку. Географічне зазначення є дієвим інструментом, який використовується в стратегічному плані підприємствами і країнами багатьма способами. Спосіб використання географічних зазначень змінюється і розширюється по мірі того, як змінюється суспільство, виробництво товарів і технологія.

Сучасний споживач все більше значення приділяє якості м'ясо-молочної продукції, що частково можливо забезпечити за рахунок зазначення її географічного походження. При широкому асортименті продукції та активному впливові реклами інформація щодо походження продукції може мати вирішальний вплив. Просування продуктів із певними властивостями (тобто географічне зазначення продукції) може принести значну користь сільській економіці, зокрема, і найменш сприятливим віддаленим областям, завдяки підвищенню прибутків фермерів та утриманню сільського населення у цих

областях. Використання географічних знаків та показників місць походження м'ясо-молочної продукції повинно забезпечувати добросовісну конкуренцію між виробниками та укріплювати довіру споживачів до продукції.

Література.

1. ЄС: зміни правил щодо зазначень на продукції // Відомості країн-членів СОТ. Інформ. бюлетень. – 2013. – № 28. – С. 2-4

2. Agriculture in the EU. Statistical and Economic Information Report 2013. – European Union, 2014. – 337 p.

3. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (укр/рос) СОТ; Угода, Міжнародний документ від 15.04.1994 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_018

4. Directive 2000/13/EC of the European Parliament and of the Council of 20 March 2000 on the approximation of the laws of the Member States relating to the labeling, presentation and advertising of foodstuffs // Official Journal L 109 , 06/05/2000 P. 0029 – 0042

5. Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs // Official Journal L 343, 14.12.2012, p. 1–29

6. Council Regulation (EC) No 510/2006 of 20 March 2006 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs // Official Journal L 335M , 13.12.2008, p. 213–250 (MT)

7. Commission Regulation (EC) No 1898/2006 of 14 December 2006 laying down detailed rules of implementation of Council Regulation (EC) No 510/2006 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs // Official Journal L 322M, 02.12.2008, p. 364–382 (MT)

8. Regulation (EC) No 882/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on official controls performed to ensure the verification of compliance with feed and food law, animal health and animal welfare rules // Official Journal L 165, 30.04.2004, p. 1–141

Ковальчук О. Д. Підвищення конкурентоспроможності продукції скотарства в контексті популяризації географічних зазначень: досвід ЄС та перспективи для України

В статті розглядаються особливості використання географічних зазначень в Україні та ЄС, аналізуються основні положення законодавства, що стосується регулювання відносин, пов'язаних з використанням і захистом географічних зазначень. Пропонується скористатись даним дієвим інструментом підвищення конкурентоспроможності вітчизняним агрофірмам.

Ключові слова: географічні зазначення, захищені зазначення походження, захищені географічні назви, інтелектуальна власність, сільськогосподарська продукція, скотарство.

Ковальчук А. Д. Повышение конкурентоспособности продукции скотоводства в контексте популяризации географических указаний: опыт ЕС и перспективы для Украины

В статье рассматриваются особенности использования географических указаний в Украине и ЕС, анализируются основные положения законодательства, касающегося регулирования отношений, связанных с использованием и защитой географических указаний. Предлагается воспользоваться данным инструментом повышения конкурентоспособности отечественным агрофирмам.

Ключевые слова: географические указания, защищенные указания происхождения, защищенные географические названия, интеллектуальная собственность, сельскохозяйственная продукция, скотоводство.

Kovalchuk O. D. The Improving of the Cattle Breeding Competitiveness in the Context of Geographical Indications Popularizing: Experience of the EU and Prospects for Ukraine

The article deals with the peculiarities of geographical indications in Ukraine and the EU, analyzes the main legal provisions concerning the regulation of relations connected with the use and protection of geographical indications. It is proposed to use this effective tool for improving the competitiveness of domestic agriculture.

Keywords: geographical indications, protected designation of origin, protected geographical names, intellectual property, agricultural products, cattle breeding.

Рецензент – Мороз Ю. Ю., д.е.н., профессор